

MARIAN J. PTAK
ORCID: 0000-0002-8369-0494
Uniwersytet Wrocławski
marian.ptak@uwr.edu.pl

Zjazdy książąt i stanów Śląska w latach 1332–1335

Poszukując najwcześniejszych śladów zbiorowej aktywności politycznej książąt i stanów Śląska, warto skierować uwagę na okres po 1331 roku, który w niewielkim stopniu stał się przedmiotem zainteresowania dawnych kronikarzy i późniejszych autorów różnych publikacji¹. Dopiero wydarzenia polityczne w roku 1335 zmieniły tę sytuację. Punktem wyjścia przedstawionych rozważań są niemiecko-języczne rejestry śląskie, które będą konfrontowane z dostępnymi wydawnictwami o charakterze źródłowym².

¹ *Chronica principum Poloniae*, wyd. G.A. Stenzel, [w:] *Scriptores rerum Silesiacarum oder Sammlung schlesischer Geschichtschreiber*, t. 1, Breslau 1835; *Jana Długosza Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Księga dziewiąta 1300–1370*, Warszawa 2009; S.B. Klose, *Von Breslau. Dokumentierte Geschichte und Beschreibung. In Briefen*, t. 2, Breslau 1781; *Pol Nicolaus, Jahrbücher der Stadt Breslau*, wyd. J.G. Büsching, J.G. Kunisch, Breslau 1813; C. Grünhagen, *Geschichte Schlesiens*, t. 1. *Bis zum Eintritt der habsburgischen Herrschaft 1527*, Gotha 1884; J. Dąbrowski, *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290–1402*, [w:] *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, red. S. Kutrzeba, Kraków 1933; Z. Wojciechowski, *Ustrój polityczny Śląska*, [w:] *Historia Śląska...*; E. Schieche, *Politische Geschichte von 1327–1526*, [w:] *Geschichte Schlesiens, Band I von der Urzeit bis zum Jahre 1526*, red. H. Aubin, Breslau 1938; S. Śreniowski, *Historia ustroju Śląska*, Katowice-Wrocław 1948; *Historia Śląska. Tom I do roku 1763. Część I do połowy XIV w.*, red. K. Maleczyński, Wrocław 1960; P. Moraw, *Das Mittelalter (bis 1469)*, [w:] *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Schlesien*, red. N. Conrads, Berlin 1994; R. Żerelik, *Dzieje Śląska do 1526 roku*, [w:] M. Czapliński et al., *Historia Śląska*, Wrocław 2002; K. Orzechowski, *Historia ustroju Śląska 1202–1526*, Wrocław 2005; W. Mrozowicz, *Dolny Śląsk w latach 1327–1526*, [w:] *Dolny Śląsk. Monografia historyczna*, red. W. Wrzesiński, Wrocław 2006.

² *Regsten zur schlesischen Geschichte. 1327–1333*, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 22, wyd. C. Grünhagen, K. Wutke, Breslau 1903; *Regesten zur Schlesienschen Geschichte. 1334–1337*, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 29, wyd. K. Wutke, Breslau 1923 (cyt. RS).

1. Rok 1332

Jan Luksemburski i jego syn Karol nie pojawili się w tym roku na Śląsku, co nie dało asumptu do odbycia mniej lub bardziej licznego zjazdu książąt. Niektórych książąt król czeski angażował jednak do swoich działań politycznych poza granicami Śląska. Z jego listu z 16 sierpnia do margrabiego miśnieńskiego Fryderyka dowiadujemy się, że na jego prośbę został włączony do zawartej z nim umowy książątko-jaworski książę Henryk³.

W rachunkach miejskich Wrocławia za rok 1332 odnotowano jednak wydatki *ad honorem ducum et dominorum 90 marc*⁴. Pod formułą kryły się wydatki związane z odbywaniem zjazdów książąt i innych prominentnych osób określanych zbiorczym pojęciem panów. Nie dysponujemy jednak żadnymi bliższymi informacjami na temat terminu, przedmiotu obrad i uczestników. Wiadomo tylko, że odbył się we Wrocławiu na koszt władz tego miasta. Być może należy go łączyć z rozejmem z dnia 25 października zawartym przez księcia legnicko-brzeskiego Bolesława III Rozrztutnego i królewskiego starostę głogowskiego Hinka z Dubu z Władysławem Łokietkiem, mającym obowiązywać do 15 sierpnia następnego roku⁵. Chodziło w nim o przerwanie działań wojennych prowadzonych przez starostę głogowskiego na obszarze Wielkopolski, którym na początku XIV wieku władali książęta głogowscy.

2. Rok 1333

Był to rok, w którym nastąpiła zmiana panującego na tronie krakowskim. W dniu 2 marca zmarł Władysław Łokietek, a 25 kwietnia nastąpiła koronacja jego najmłodszego syna Kazimierza Wielkiego, bez udziału książąt śląskich i biskupa wrocławskiego⁶. Jan Luksemburski nazywał Łokietka królem Krakowa, choć jako drugi tytułarny król Polski był tylko królem Wrocławia sprawującym wspólnie z księciem Henrykiem VI Dobrym rządy w Księstwie Wrocławskim. Tytułarnymi

³ *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae*, t. 3, Praha 1855, wyd. J. Emler, s. 749; RS 5139.

⁴ *Henricus Pauper. Rechnungen der Stadt Breslau von 1299–1358, nebst zwei Rationarien von 1385 und 1387, dem Liber Imperatoris vom Jahre 1377 und den ältesten Breslauer Statuten*, wyd. C. Grünhagen, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 3, Breslau 1860, s. 58.

⁵ *Codex diplomaticus Poloniae*, wyd. N. Bobowski, t. 4, Warszawa 1887, s. 3; RS 5156. Jan Długosz pod tym rokiem pisze tylko ogólnie o zdradzie książąt polskich popierających Jana Luksemburskiego.

⁶ Informację tę pod rokiem 1332 podaje Jan Długosz. Kolejny rok na Śląsku zbywa już całkowitym milczeniem.

pretendentami do dziedzictwa polskiego byli również piastowscy książęta głogowscy. Życie polityczne na Śląsku toczyło się jednak nadal w dotychczasowych formach organizacyjnych bez ścisłego związku z tymi wydarzeniami.

2.1. Zjazd w Bierutowie

Zachował się regest dokumentu w języku łacińskim wystawionego w Bierutowie (*civitas Beroldi, Beroldestat*) w dniu 19 sierpnia przez Bolesława legnickiego w odpowiedzi na skargi i zażalenia dystryktu i miasta Bierutowa, dotyczące nasilającej się przestępczości⁷. Pod tą formułą kryją się najpewniej ziemianie i mieszczanie, którzy wyrażali swoją wolę na zgromadzeniu ziemian, czyli sejmiku, oraz na odpowiednich forach miejskich (rada miejska, ogólne zgromadzenie mieszczan). Wymienienie ziemian na pierwszym miejscu sugeruje, że dokument został wydany głównie z inicjatywy ziemian zebranych właśnie na sejmiku z udziałem władz miejskich Bierutowa. Przyznawał on miastu, za oczywistą aprobatą księcia i ziemian, prawo do ścigania i karania przestępstw dokonywanych skrycie i otwarcie zarówno w mieście, jak i w dystrykcie. Miała je realizować rada miejska. Przewidziano w nim możliwość pojawienia się podejrzeń związanych z wydawaniem wyroków karnych w odniesieniu do któregoś z rajców i w związku z tym inni rajcy byli wówczas umocowani do rozstrzygnięcia takiej sprawy. Poczucie braku bezpieczeństwa w codziennym życiu było zatem impulsem aktywności tych grup społecznych. Gwarantem pokoju i bezpieczeństwa był formalnie książę, który realizację tego publicznego zadania powierzył miastu, zapewne za cenę ponoszenia kosztów tego przedsięwzięcia przez samo miasto i okolicznych ziemian.

Bierutów został lokowany w 1266 roku na prawie niemieckim (frankońskim) obok starosłowańskiej osady pod nazwą *Liegniza*, położonej na prawym brzegu Widawy, między Oleśnicą i Namysłowem, jako ośrodek dystryktu składającego się z dwudziestu okolicznych miejscowości⁸. Powstała tu już przed 1333 rokiem rada miejska składała się z czterech konsulów⁹. W 1371 roku wystawiła dokument w izbie sędziego dworskiego, która mieściła się na książęcym zamku albo w ratuszu¹⁰. O istnieniu już w latach 30. XIV wieku korporacji mieszczan, z radą miejską na czele, świadczy dokument z 10 lutego 1340 roku z przywieszoną pieczęcią o następującej treści: +SIGILLVM. CIVIUM. DE. BROL. D. STAT¹¹. Nie wiadomo natomiast, czy własną pieczęć mieli ziemianie bierutowscy.

⁷ Dokument łaciński bez listy świadków znajdował się w zaginionej księdze przywilejów państwa bierutowskiego z XVII wieku (Fürstensteiner Bibliothek Manuscr. Q 39, pag. 61); RS 5244.

⁸ RS 1221.

⁹ W. Haeusler, *Geschichte des Fürstenthums Oels bis zum Assterben der Piastischen Herzogs-linie*, Breslau 1883, s. 338.

¹⁰ *Ibidem*; *Handbuch der historischen Stätten. Schlesien*, Stuttgart 2003, s. 18–20.

¹¹ O. Hupp, *Die Wappen und Siegel der deutschen Staedte, Flecken und Doerffer*, Frankfurt am Main 1898, s. 56.

2.2. Zjazd we Wrocławiu

Na to, że się odbył, wskazuje łaciński dokument wydany we Wrocławiu w dniu 18 października¹². Został wystawiony przez rajców i burmistrzów czterech miast: Ziębic, Ząbkowic, Dzierżoniowa i Strzelina. Wchodziły one w skład Księstwa Ziębickiego, którym władał w tym czasie (od 1322 roku) Bolko II tytułujący się księciem Śląska i panem Ziębic. Nie były to wszystkie miasta dystryktowe tego księstwa, ponieważ znajdowały się w nim także: Kąty Wrocławskie, Sobótka i Paczków — będący ośrodkiem niewielkiego dystryktu¹³. Były to jednak miasta najznaczniesze i ich wspólne wystąpienie sugeruje funkcjonowanie, powstałego już zapewne wcześniej, związku miast, być może obejmującego też pozostałe miasta księstwa. Wystawcy dokumentu jako reprezentanci swoich miast przyrzekli „przezornemu mężowi” Jakubowi, Żydowi z Wrocławia, oraz jego żonie i dzieciom, że przed rajcami wrocławskimi zapłacą kwotę 160 marek groszy w dniu św. Michała (8 maja). Dokument zastrzegał, że w razie zwłoki będą zobowiązani do płacenia zwyczajowych lichwiarskich żydowskich procentów oraz do załogi we Wrocławiu, do momentu spłacenia kapitału i procentów. Dokument był uwierzytelniony czterema pieczęciami, które już na początku XX wieku znajdowały się w stanie szczątkowym. Były to najprawdopodobniej pieczęcie korporacji mieszczan (*sigillum civium*) tych miast¹⁴. Ze względu na datę wystawienia dokumentu może pozostawał on w ścisłym związku z aktywnością Bolka ziębickiego i wystawionymi przez niego dokumentami w dniach 7, 11 i 30 listopada 1333 roku.

2.3. Zjazd w Legnicy

Jedynym śladem jego odbycia jest niemieckojęzyczny dokument z 29 października wydany w Legnicy przez Bolesława księcia Śląska i pana Legnicy, wspólnie ze swoim synem Waławem (I)¹⁵. Został on uwierzytelniony pieczęcią księcia oraz listą siedmiu świadków, wśród których znajdowało się czterech rycerzy, dwie bliżej nieokreślone osoby oraz jedna będąca książęcym pisarzem, który ów dokument wygotował. Dokument potwierdzał przyrzeczenie wystaw-

¹² Archiwum Państwowe we Wrocławiu (AP Wr.), Akta miasta Wrocławia, Roppan 51 o; RS 5260.

¹³ M.J. Ptak, *Paczków i weichbild paczkowski w ustroju politycznym Księstwa Nyskiego*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin. Księga I*, Białystok-Katowice 2010, s. 193–198.

¹⁴ O. Hupp, *op. cit.*, s. 58, 64, 66, 69.

¹⁵ Oryginał znajdował się w Archiwum miasta Legnicy. Przedruk w *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455*, wyd. F.W. Schirmmacher, Liegnitz 1866, s. 70–71; RS 5262.

ców złożone burmistrzom i rajcom Legnicy, Złotoryi i Chojnowa, że nie będą się do nich zwracać osobno, lecz tylko łącznie, zastawiać i obciążać długami, zanim nie zostaną spłacone długi, które miasta dotychczas poręczają. Decyzje w tych sprawach miały być podejmowane tylko po zasięgnięciu rady trzech miast i książęcych manów. Dokument ten formalizował i tym samym umacniał gospodarczy i polityczny związek tych miast, funkcjonujący już od dłuższego czasu. Zjazdy trzech głównych miast weichbildowych Księstwa Legnickiego nie miały jeszcze charakteru cyklicznego, ale ich znaczenie rosło — zapewne proporcjonalnie do potrzeb finansowych księcia i samych miast.

2.4. Drugi zjazd we Wrocławiu

W rachunkach Wrocławia za rok 1333 znalazła się, wśród poczynionych przez miasto wydatków, występująca już w poprzednim roku pozycja zatytułowana *pro honore ducum et dominorum 92 marc*¹⁶. Sąsiaduje ona z inną równie interesującą *item 33 marc duci versus Kalys*, która dotyczy księcia wrocławskiego Henryka VI i kosztów jego wizyty złożonej w Kaliszu, zapewne w związku ze śmiercią Władysława Łokietka w dniu 10 marca 1333 roku. Celem wizyty było nawiązanie bezpośrednich kontaktów z jego następcą na tronie krakowskim Kazimierzem, w niejasnej politycznie sytuacji spowodowanej najazdem na Śląsk wojsk Łokietka, krótko przed jego zgonem. Zjazd książąt i panów w takich okolicznościach wydaje się bardzo prawdopodobny i być może jednym z jego rezultatów jest łacińskojęzyczny dokument wydany we Wrocławiu w dniu 7 listopada tego roku¹⁷. Wystawił go Bolko tytułujący się z bożej łaski księciem Śląska i panem z Książa i Ziębic (*Bolco dei gracia dux Slezie et dominus de Furstinberg et Mynstirberg*). Poświadczyło go dziewięć osób nazwanych rycerzami i wiernymi księcia. Dokument został ponadto uwierzytelniony pięcioma pieczęciami z białego wosku: Bolka ziębickiego, Bolka (III) legnickiego i brzeskiego, Henryka (VI) wrocławskiego i Henryka jaworskiego, tytułujących się książętami Śląska oraz miasta Wrocławia. Na szczególną uwagę zasługuje ta ostatnia pieczęć ze względu na zamieszczony na niej napis: SIGILLVM VNIVERSITATIS CIVIUM DE VRATISLAVIA. Była to zatem pieczęć nie ogólnie mieszczan z Wrocławia (S. CIVIVM. DE. WRATISLAVIA), występująca już w drugiej połowie XIII wieku, lecz już w pełni zorganizowanej wspólnoty (sformalizowany związek osób, czyli korporacja)¹⁸. Nie zachowała się tylko pieczęć księcia jaworskiego. Ponieważ adresatem dokumentu był biskup wrocławski, należy przypuszczać, że był on również uczestnikiem

¹⁶ *Henricus Pauper. Rechnungen...*, s. 60.

¹⁷ Oryginał w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu (AAW), sygn. DD 53. Został opublikowany przez G.A. Stenzel, *Urkunden des Bisthums Breslau im Mittelalter*, Breslau 1845, s. 277, nr CCLXIV; *Lehns = und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, wyd. C. Grünhagen, H. Markgraf, cz. 2, Leipzig 1883 (GM II), s. 203–204, nr 25; RS 5263.

¹⁸ O. Hupp, *op. cit.*, s. 54–56.

tego zjazdu. Na uwagę zasługuje kolejność pieczęci książęcych. Na pierwszym miejscu, ze zrozumiałych względów, znalazł się wystawca, czyli Bolko ziębicki, niebędący jeszcze lennikiem króla Czech, ale narażony na jego silną presję. Na drugim miejscu, ale przed innymi książętami, był zwasalizowany Bolesław legnicko-brzeski, na kolejnych tylko dożywotnio władający Księstwem Wrocławskim Henryk VI i nadal wolny książę Henryk jaworski. Wszyscy tytułowali się książętami Śląska. Do tej grupy należy też zaliczyć biskupa wrocławskiego z tytułu posiadania Księstwa Nyskiego, który nie był lennikiem króla czeskiego. Bolko ziębicki, przebywał we Wrocławiu jeszcze 11 i 30 listopada, kiedy wystawiał dokumenty na rzecz klasztoru cystersów w Henrykowie, miasta Dzierżoniowa oraz pewnej szlachcianki (dożywocie), a więc podmiotów, nad którymi miał zwierzchnictwo terytorialne¹⁹. Potwierdzona jest również czynna obecność we Wrocławiu biskupa Nankera²⁰. Zabrakło zatem na tym zjeździe książąt górnośląskich (6–7), a spośród dolnośląskich głogowskich (Konrada I oleśnickiego, Henryka IV zagańskiego i Jana ścinawskiego) i świdnickich (Bolko II świdnicki i Henryk II świdnicki). Był to zatem zjazd piastowskich książąt dolnośląskich linii: wrocławskiej, legnicko-brzeskiej, jaworskiej i ziębickiej, z udziałem biskupa wrocławskiego i miasta Wrocławia. Nie można też całkowicie wykluczyć kilku innych niewymienionych w dokumencie książąt, ale chyba tylko dolnośląskich.

Bolko ziębicki zrezygnował w tym dokumencie ze swoich roszczeń do ziem otmuchowskiej i nyskiej, czyli z prawa książęcego i z panowania w tych ziemiach (*ius ducale et dominium*), które były powodem sporu i wojen toczonych z biskupem Nankerem i mieszkańcami tych ziem. Na podstawie dokumentów swoich poprzedników oraz oświadczeń wiarygodnych osób został przekonany, że ziemie otmuchowska i nyska nie są wobec niego do niczego zobowiązane i że nie ma on do nich żadnych praw. W związku z tym zobowiązał się do niepodnoszenia żadnych dalszych roszczeń w tej sprawie. Powód tego zrzeczenia wydaje się oczywisty — spór z biskupem osłabiał Bolka zagrożonego ze strony króla czeskiego, który chciał zmusić go do uznania się lennikiem czeskim ze względu na strategiczne położenie Księstwa Ziębickiego między Czechami i ziemią kłodzką a Księstwem Wrocławskim, co potwierdzają późniejsze wydarzenia, stopniowe kurczenie się Księstwa Ziębickiego i ostatecznie zwasalizowanie Bolka.

¹⁹ RS 5266-5268, 5272.

²⁰ RS 5270 (17 XI 1333).

3. Rok 1334

3.1. Zjazd we Wrocławiu

W księdze rachunkowej Wrocławia z tego roku ponownie pojawiła się w wykazie wydatków wyodrębniona pozycja *pro honore ducum et dominorum 206 marc min. 1 fert*²¹. Zwraca uwagę duża, w porównaniu z dwoma poprzednimi latami, kwota wydatków, co może wskazywać na liczniejszy skład i dłuższy czas obrad tego zjazdu. Przybliżoną datę tego zjazdu na podstawie dotychczasowej kwerendy źródeł trudno jednak ustalić.

3.2. Zjazd w Koźlu

Odbycie takiego zjazdu sugeruje łacińskojęzyczny dokument z 21 lutego wydany w Koźlu przez Leszka, tytułującego się z łaski bożej księciem raciborskim (*dux Rathiborgensis*), który od roku 1327 był lennikiem Jana Luksemburskiego²². Oznajmił w nim, że miasto Koźle (*Cozla*) wraz z przynależnym doń okręgiem nazwanym terytorium albo ziemią, które zastawił mu jego kuzyn Władysław bytomski (*dux Bythomensis*) za kwotę 4 tys. marek, może być przez niego przejęte po upływie piętnastu lat. Jeśli Leszek umrze w tym okresie, to miasto i ziemia kozielska miały przypaść Władysławowi i wszystkie dotychczasowe dochody, jakiegokolwiek rodzaju, miały być odliczone od wymienionej kwoty pożyczki zabezpieczonej tym zastawem. Pozostałą część tej kwoty przeznaczył swojej siostrze Ofce, będącej mniszką w klasztorze dominikanek w Raciborzu²³. Złożył również wszystkim tuziemcom i mieszkańcom (*indigenas et inhabitatores*) miasta i ziemi solenne przyrzeczenie, że zachowane zostaną wszystkie ich dotychczasowe prawa i nie zostanie ograniczony ich stan posiadania. Dokument zawiera na końcu interesującą wzmiankę, że autorami zawartej w nim ordynacji byli dwaj rycerze, niejaki Sambor i Teodoryk de Snellewald. Wydaje się, że byli oni reprezentantami miejscowych ziemian. Dokument uwierzytłnił pisarz Leszka jego wielką pieczęcią, natomiast sporządził go pisarz księcia Władysława. Powstał on zatem najpewniej na sejmiku ziemian dystryktu kozielskiego z udziałem księcia raciborskiego i być może bytomskiego oraz miasta Koźla.

²¹ *Henricus Pauper. Rechnungen...*, s. 61.

²² GM II, s. 418–419, nr 4; RS 5312. Opublikowany wcześniej: F.W. Sommersberg, *Silesiacarum rerum Scriptores*, t. 1, Leipzig 1729, s. 884; J.Ch. Lünig, *Codex Germaniae Diplomaticus, worinnen viele... Documenta enthalten*, cz. 2, Frankfurt 1733, s. 387. Podstawę tych przedruków stanowił najstarszy kopiarz Księstwa Oleśnickiego z XIV wieku, który znajdował się w zespole Księstwa Oleśnickiego, dawna sygn. III. 22. A 207.

²³ Eufemia (Ofka) była córką Przemysława raciborskiego. K. Jasiński, *Rodowód Piastów śląskich*, t. 3, Wrocław 1977, s. 62–63.

3.3. Zjazd w Ścinawie

Zjazd ten potwierdza niemieckojęzyczny dokument z 25 lipca wydany w Ścinawie przez Jana księcia Śląska i pana Ścinawy²⁴. Poświadczal on zawarcie umowy między nim a jego dwoma braćmi — Henrykiem (II Wiernym) zagańskim i Konradem oleśnickim. Uwagę zwraca podkreślenie, że została ona zawarta za radą jego manów. Jej treścią było zobowiązanie Jana dotyczące posiadanych przez niego ziem, miast i twierdz. W zjeździe tym wzięli udział wymienieni trzej książęta linii głogowskiej oraz ich manowie, czyli w sumie dziewięć osób. Na liście świadków wymieniono imiennie sześciu manów, co może oznaczać, że na każdego księcia przypadało dwóch manów, oraz pisarza księcia ścinawskiego, który ów dokument wygotował. Dokument był ponadto uwierzytelniony pieczęcią Jana, która już na początku XX wieku zaginęła. Znamy jednak jej dokładny opis i widniejący na niej napis z tytułaturą Jana: *heres Polonie, dux Slesie, dominus Stinavie*²⁵. Wnika z niego, że Jan konsekwentnie używał tytułu dziedzica Polski. Główną treścią dokumentu było zobowiązanie Jana w stosunku do wymienionych w dokumencie dwóch książąt i ich dziedziców. Jan przyrzekał, że nie będzie swoich ziem, miast, twierdz i wszystkiego, co do nich należy, alienował i rozłączał. Jeśli zostanie pojmany albo objęty wróżdą i poniesie od swoich wrogów szkody, co zmusi go do zastawienia albo sprzedaży jakiejś twierdzy, wówczas ma ją zaoferować swoim braciom albo ich dziedzicom. W przypadku niemożności jej wykupienia albo kupienia, albo pożyczania pieniędzy na dokonanie tej transakcji może on je zastawić albo sprzedać innej osobie, ale tylko zgodnie z wolą i za radą braci, pod warunkiem zachowania prawa ponownego zakupu albo wykupu przez siebie, braci i ich dziedziców. Jeśli je jednak zastawi albo sprzeda, wówczas nabywca będzie zobowiązany do złożenia przyrzeczenia braciom i ich dziedzicom, że będą ją mogli wykupić albo ponownie kupić. W umowie znalazło się zastrzeżenie, że postanowienia te nie będą szkodzić małżonce Jana w przypadku ustanowienia jej przez niego dożywocia (*leipgedinge*). Wskazuje ono, że w tym czasie Jan był już wdowcem²⁶. Zamieszczono w niej także przepis dotyczący skutków złamania tej umowy przez Jana poprzez podjęcie zamiaru alienacji ziem. W takiej sytuacji dokument przewidywał, że bracia albo ich dziedzice będą mogli zająć miasta, twierdze i ziemie Jana, a ziemianie miasta i gminy powinni ich słuchać dopóki nie zachowa się zgodnie z zapisami umowy.

Dokument ten został wydany bezpośrednio po bezpotomnej śmierci jego żony Małgorzaty pomorskiej, w czym widać dążenie pozostałych jeszcze przy

²⁴ Pergaminowy oryginał w Archiwum miasta Głogowa; Przedruk (z błędami) w GM I (1881), s. 135–136, nr 15; Regest w: *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. II. Kreis und Stadt Gross-Glogau*, wyd. K. Wutke, Breslau 1915, CDS XXVIII, s. 20–21, nr 61; RS 5360.

²⁵ F. Minsberg, *Geschichte der Stadt und Festung Gross-Glogau*, t. 1, Głogau 1853, s. 208.

²⁶ Żoną Jana od początku drugiej dekady XIV wieku była córka księcia pomorskiego Bogusława IV Małgorzata. K. Jasiński, *op. cit.*, t. 2, s. 98–102.

życiu dwóch książąt linii głogowskiej do zachowania integralności terytorialnej ziem Księstwa Ścinawskiego, która była zagrożona wdowieństwem, bezdzietnością i lekkomyślnością Jana ścinawskiego, zwłaszcza w jego relacjach z królem czeskim. Przyszłość pokaże, że ich obawy nie były płonne.

3.4. Zjazd w Głogowie

W dniu 25 września w Głogowie został sporządzony w języku niemieckim wyjątkowy pergaminowy dokument²⁷. Jak wynika z jego treści, został on napisany przez ziemian (*lantluwte*), którzy zostali wybrani przez „ziemian weichbildu w ziemi głogowskiej”, zarówno Polaków (*Polen*) i Niemców (*Düwczen*), oraz połączyli się i zawarli umowę. Wzmianka o wyborze (*gekorn*) wskazuje, że korporacja ziemian istniała już od pewnego czasu i swoją wolę wyrażała w naturalny sposób na zgromadzeniu ziemian odbywanym zapewne w ośrodku weichbildu, czyli mieście Głogowie. Następnie w dokumencie wymieniono imiennie tych ziemian, w sumie ośmiu, w tym dwóch pierwszych zaliczono do rycerzy (*dy do rytther syn*). Jest tu zatem mowa o korporacji ziemian weichbildu w ziemi, która po śmierci Przemka głogowskiego znalazła się we władaniu króla czeskiego. Była to wspólna korporacja ziemian polskich i niemieckich. Uwagę zwraca fakt wymienienia na pierwszym miejscu Polaków oraz rycerzy wśród ziemian. Być może owi rycerze to właśnie Polacy, na co może wskazywać imię jednego z nich — Pakosław (*Pakoslaw*). Pozostałych sześciu ziemian nie uważano zatem za rycerzy, byli więc może wasalami (lennikami, manami) posiadającymi ziemię na prawie lennym, a nie dziedzicznym, czyli polskim. W sumie mieli oni status wysłanników, czyli upęnomocnionego przez korporację wydziału mającego reprezentować ogół ziemian weichbildu bez względu na ich narodowość. Zastanawia liczba owego wydziału (parzysta) co nasuwa pytanie, czy jest ona wyrazem narodowej przynależności albo wewnętrznej struktury weichbildu. Bezpośrednio po nich wymieniono ośmiu mieszczan głogowskich, a wśród nich na pierwszym miejscu burmistrza i rajców, następnie bezimiennych przysiężnych (*gesworn*), starszych (*eldesten*) i gminę (*gemeyne*) Głogowa.

W dokumencie ziemianie zobowiązali się generalnie do ochrony praw miasta. Skonkretyzowano je w kolejnych, niewyodrębnionych graficznie przepisach. (1) Wszelkie bezprawne działania skierowane przeciw miastu zarówno w nim samym, jak i w ziemi bez względu na osobę sprawcy obligowały ziemian do obrony ich praw najlepiej, jak potrafią i mogą. (2) W sprawach rozstrzyganych przed sądem pana ziemskiego (*unse herren recht*) deklarowali radę, pomoc i służbę zarówno osobistą, jak i majątkową, najwierniej jak potrafią i mogą. (3) Ponadto przyrzekali,

²⁷ Oryginał w Archiwum miasta Głogowa, nr 44; G. Croon, *Die Landständische Verfassung von Schweidnitz-Jauer. Zur Geschichte des Ständewesens in Schlesien*, Breslau 1912, CDS t. 27, s. 167–168, nr 2; F. Minsberg, *op. cit.*, s. 347–348 (z błędami); *Die Inventare...*, s. 21, nr 62; RS 5376.

że o wszystkim, co ich panom, ziemi albo miastu szkodzi albo mogłoby wyrządzić szkodę, będą informować i przeciwstawiać się temu najwierniej, jak mogą. (4) O wszystkich złych ludziach (*ungehaldene liwte*) mieli informować i przeciwdziałać ich działalności, również najlepiej jak potrafią i mogą. (5) W sprawie bezprawnego rękoczynu (*hande unrecht*) albo bójki z użyciem broni (*vechte*), bez względu na osobę sprawcy, w której należało się zwrócić do pana (ziemskiego), ziemianie mieli z nimi, a oni z ziemianami wyruszyć konno (*ryethen*) do owego pana w celu złożenia skargi na to przestępstwo i wspólnie pokryć jej koszty. (6) Przysięgli również, że wszystko, co mieszczenie posiadają zgodnie z prawem i co mogą udowodnić poręczeniami (*hantveste*), dokumentami (*brivenn*) oraz innymi środkami, będą respektowali najlepiej, jak mogą. W końcowej formule dokumentu nazwanego „spisaną umową” (*vorgescribene rede*) ziemianie (Polacy i Niemcy wspólnie) osiadli w weichbildzie głogowskim, przysięgli wiernie i wiecześnie jej dochować bez podstępów (*an argelist*), czyli w dobrej wierze, dla dobra i pożytku panów (!), ziemi i miasta. Na dowód umocnienia i potwierdzenia tej spisanej umowy ziemianie polecieli sporządzić ów dokument z przywieszoną ich pieczęcią. Umieszczona na dokumencie nota dorsalna lapidarnie określała istotę tej umowy jako związek ziemian i mieszczań (*Super unionem terrigenarum et civium*). Dokument został uwierzytelniony pieczęcią ziemian głogowskich, która zasługuje na szczególną uwagę. Świadczy ona bowiem o funkcjonowaniu w pełni zorganizowanej korporacji ziemian, której początki sięgają zapewne XIII wieku, już w tym czasie. Jest ona ewenementem na skalę ogólnosłaską. Znajdował się na niej, w prawym polu heraldycznym, wizerunek połowy śląskiego orła, natomiast w polu heraldycznym lewym — wizerunek połowy czeskiego lwa, z napisem na otoku „pieczęć ziemian głogowskich”: S. TE(RRIGE)N(AR)Ů GLOG(OV)IENSIŮ. Czeski orzeł wskazuje, że powstała ona bezpośrednio po przejęciu ziemi głogowskiej przez Jana Luksemburskiego, czyli zapewne już w 1331 roku albo w następnych dwóch latach. Ewentualna wcześniejsza wersja tej pieczęci miała zapewne tylko orła śląskiego w całej krasie. Być może radykalna zmiana w 1331 roku była bodźcem do podkreślenia podmiotowości politycznej korporacji ziemian i jej integralności, zwłaszcza w relacji do miasta, lecz także do panującego w ziemi głogowskiej (Księstwie Głogowskim) księcia i króla. Przyjmuje się, że już w 1331 roku nastąpił podział Głogowa na dwie części — królewską i książęcą — który przetrwał aż do 1482 roku. Najstarsza wzmianka o pieczęci Głogowa pochodzi z dokumentu potwierdzającego zawarcie konfederacji miast Księstwa Głogowskiego z 1310 roku²⁸. Od 1331 roku pojawiły się dwie odrębne pieczęcie dla miasta w części książęcej i w części królewskiej. U podstaw tego związku (konfederacji) leżała też tym samym troska o zachowanie zwartości korporacji ziemian weichbildu głogowskiego i korporacji miasta Głogowa oraz ich wzajemnych relacji zagrożonych dychotomicznym podziałem politycznym na część książęcą i królewską.

²⁸ O. Hupp, *op. cit.*, s. 76–77.

4. Rok 1335

W rachunkach Wrocławia za rok 1335 brakuje wydatków na uhonorowanie książąt i panów. Jan Luksemburski, podobnie jak w poprzednich trzech latach, nie zjawiał się na Śląsku, ale jest możliwe, że jego syn Karol zatrzymał się we Wrocławiu, udając się w maju do Sandomierza albo powracając stamtąd, albo przy okazji wyprawy na początku września przeciw Bolkowi ziębiickiemu, albo po 24 listopada w celu przejęcia księstwa po śmierci Henryka VI Dobrego. Nie musiało to jednak powodować jakiegos przygodnego zjazdu z tej okazji.

W tym roku nastąpiła korzystna dla Polski zmiana sytuacji międzynarodowej, w której wyniku Jan Luksemburski postanowił porozumieć się z Kazimierzem i zakończyć ciągnący się od lat 20. XIV wieku spór, w który zaangażowani byli, obok Polski i Czech, także Zakon Krzyżacki, cesarz rzymski, papieństwo i Węgry. Pierwszym formalnym symptomem tej zmiany była podróż do Polski margrabiego morawskiego Karola, który 28 maja na zamku w Sandomierzu zawarł rozejm (zawieszenie broni) z Kazimierzem, mający obowiązywać do 24 czerwca 1336 roku²⁹. Przewidziano w nim procedury dotyczące jego naruszeń po obu stronach granicy biegnącej wzdłuż rzeki Baryczy. Miejscami rozstrzygania tych spraw miał być Kalisz i Wrocław. Nie ma śladu udziału w nim książąt śląskich. W czerwcu negocjatorzy obu stron doprecyzowali warunki traktatu pokojowego, którego ratyfikacja miała nastąpić we wrześniu 1335 roku.

W dniu 7 czerwca książę Jan ścinawski wystawił w Pradze łacińskojęzyczny dokument oznajmiający o zawarciu umowy z Janem Luksemburskim i jego synem Karolem, dotyczącej miast z dystryktami: Wschowy, Ścinawy, Góry, Lubina, Nowego Miasteczka, Polkowic i Chobieni³⁰. Posiadłości Jana ścinawskiego obejmowały w 1329 roku trzy weichbilty: ścinawski, lubiński i górowski. W 1331 roku, w zamian za zrzeczenie się swoich praw do spuścizny po Przemku głogowskim na rzecz Jana Luksemburskiego, otrzymał kolejne trzy: wschowski, nowomiejski i polkowicki. Wymieniony w dokumencie praskim weichbild chobieński wyodrębnił się po 1331 roku z weichbildu ścinawskiego. Dokument nie zawiera listy świadków, co należy interpretować jako samodzielny akt Jana ścinawskiego pozostający w sprzeczności z dokumentem z dnia 25 lipca 1334 roku, wydanym na zjeździe z udziałem jego dwóch braci, Henryka żagańskiego i Konrada oleśnickiego. Jego celem było zachowanie integralności terytorialnej tej części dawnego Księstwa Głogowskiego, która nie znajdowała się w posiadaniu Jana Luksem-

²⁹ J.P. Ludewig, *Reliquie manuscriptorum omnis aevi diplomatum ac monumentorum ineditum*, t. 5, Frankfurt 1725, s. 596; J.Ch. Lünig, *op. cit.*, s. 3; *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, t. 7, (CDM VII), wyd. P. Ritter v. Chlumecký, J. Chytil, Brünn 1858, nr 41; RS 5459.

³⁰ GM I, s. 136–139, nr 16; J.P. Ludewig, *op. cit.*, s. 550, podaje datę 1330. RS 5462. Nowe Miasteczko nosi w tym dokumencie nazwę *Lynda*, a w późniejszych także *Linda* oraz *Nova civitas Linda*. *Lindau* to obecna wieś Gołaszyn w gminie Kozuchów.

burskiego. W zamian za pożyczkę w wysokości 400 marek polskiej wagi, licząc 48 groszy za 1 markę, oraz dożywotnie panowanie wyraził zgodę na przejęcie tego terytorium przez króla czeskiego i jego sukcesorów po swojej śmierci, pod warunkiem wydzielenia sprawiedliwej części dla Henryka żagańskiego i jego sukcesorów. Nie mogła ona jednak objąć miast i dystryktów Wschowy i Lubina, które miały przyspaść królowi i jego sukcesorom. Dokument zobowiązywał w związku z tym wszystkich mieszkańców miast i dystryktów do złożenia hołdu i przysięgi wierności królowi Janowi i jego synowi Karolowi³¹. Dokument ten pokazuje, że finalizując pertraktacje z królem Kazimierzem, Jan Luksemburski nie rezygnował z działań destrukcyjnych wobec zwasalizowanych już książąt głogowskich, wykorzystując słabości jednego z nich.

Gotowość strony polskiej do zakończenia długotrwałego konfliktu polsko-czeskiego dokumentuje pełnomocnictwo dla posłów udających się na rozmowy do Trenczyna, w dniu 9 sierpnia w Krakowie wystawione przez Kazimierza³². Głównym celem, który chciano osiągnąć, było zrzeczenie się przez Jana tytułu króla Polski i wszelkich roszczeń wobec Królestwa Polskiego oraz jego księstw i ziem. Prokuratorzy króla Kazimierza zrzekli się jednak w Trenczynie w dniu 24 sierpnia roszczeń w stosunku do wymienionych w tym dokumencie ziem, księstw i książąt polskich³³. To zrzeczenie miało być ratyfikowane przez Kazimierza do 16 października 1335 roku. Na pierwszym miejscu wymieniono ziemie wrocławską i głogowską ze wszystkimi przynależnościami, dystryktami i panowaniem nad nimi. Wynika stąd, że ziemie te dzieliły się na dystrykty. Umieszczenie ich w tym miejscu jest w pełni zrozumiałe, były to bowiem (głogowska 1331) albo miały być w najbliższym czasie (wrocławska po śmierci Henryka VI) dziedziczne terytoria króla czeskiego, w których już był lub miał być pierwszym niepiastowskim księciem śląskim. Dalej wymieniono imiennie dwunastu książąt w następującej kolejności: Bolesław legnicki i brzeski, Henryk żagański i kroszeński, Konrad oleśnicki, Jan ścinawski — tę grupę czterech książąt nazwano książętami Śląska (*Slesie duces*); w kolejnej, nienazwanej, grupie znalazło się siedmiu książąt: Bolesław opolski, Bolko niemodliński, Albert strzelecki, Władysław kozielski i bytomski, Waclaw płocki książę Mazowsza, Leszek raciborski, Jan oświęcimski i Władysław cieszyński — była to zatem grupa niezaliczana do

³¹ W następnym roku (29 stycznia 1336) zrzekł się wszystkich praw do Księstwa Ścinawskiego, w którego skład wchodziły: Ścinawa, Góra, Lubin i Wschowa (brakuje Nowego Miasteczka, Polkowic i Chobieni), w zamian za dożywotnie posiadanie miasta i ziemi głogowskiej jako gubernator i namiestnik Jana Luksemburskiego (GM I, s. 139–141, nr 17).

³² J.P. Ludewig, *op. cit.*, s. 585–586; SR 5489.

³³ Oryginał nie zachował się. Tekst opublikowali: J.P. Ludewig, *op. cit.*, s. 599; F.W. Sommersberg, *op. cit.*, s. 774; CDM VII, s. 56–57; GM I, s. 3–4, nr 1. W sprawie polityki Kazimierza wobec Śląska: R. Grodecki, *Rozstanie się Śląska z Polską w XIV w.*, Katowice 1938; K. Jasiński, *Śląsk w polityce Kazimierza Wielkiego*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 26, 1971, seria A, Wrocław 1972, s. 56–58; J. Wyrozumski, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982, s. 48–57, 102–103.

książąt śląskich, w której znaleźli się książęta mający swoje księstwa we wschodniej części dzisiejszego Śląska, czyli górnoszląscy zwani też opolskimi, z jednym zastanawiającym wyjątkiem, którym był Wacław wymieniony między Władysławem opolskim i Leszkiem raciborskim. Wszyscy wyliczeni to lennicy króla Czech Jana Luksemburskiego. Dziwi jednak, że w tym wykazie brakuje ostatniego księcia wrocławskiego Henryka VI, który zmarł dopiero 24 listopada 1335 roku i jeszcze w tym miesiącu wystawiał dokumenty³⁴. Jego nagła śmierć, w wieku 41 lat, w zestawieniu z tym faktem rodzi pewne podejrzenia. Chyba że nie uważano go za lennika i w związku z tym znalazł się w grupie książąt wolnych obok: Bolka świdnickiego, Henryka jaworskiego, Bolka ziebickiego i biskupa wrocławskiego jako księcia nyskiego. W sprawie tych książąt dokument milczy. Można się zastanawiać, dlaczego Kazimierz nie zadbał o przepis gwarantujący dotychczasowy status wolnych książąt. Być może nie chciał drażnić Jana albo po prostu książęta ci o takie gwarancje nie zabiegali zarówno indywidualnie, jak i zbiorowo (zjazd książąt wolnych). Umowa różnicowała Piastów śląskich i opolskich (w takiej kolejności ich wyliczono), a mazowieckiego Wacława sytuowała wśród Piastów górnoszląskich. Kazimierz rzekł się w nim wszelkich praw do tych księstw, ale nie do pozostałych księstw wolnych i Śląska jako całości (pojęcie to w tym akcie nie wystąpiło). Kazimierz aktu ratyfikacyjnego rezygnację z tych księstw jednak nie wydał w tym roku, nastąpiło to dopiero cztery lata później.

Jednak już pod koniec sierpnia Jan Luksemburski nakłaniał swojego syna Karola, przyszłego sukcesora na tronie praskim, do wystąpienia przeciw Bolkowi ziebickiemu z powodu naruszania praw niektórych klasztorów i zmuszenia go do uznania zwierzchnictwa lennego Czech³⁵. We wrześniu Karol opanował Kąty i oblegał Ząbkowice, dzielnie bronione przez tamtejszych mieszczan. Pod Ząbkowicami Bolko pojmał 150 czeskich rycerzy, których jednak uwolnił za niewielkim okupem, po uprzednim przyjęciu zaproszenia na wystawną ucztę przez Karola, w której trakcie żony pojmanych rycerzy wyprosiły u księcia ich uwolnienie. Ta zwycięska batalia księcia i jego prawdziwie rycerska postawa spowodowały tylko zaprzestanie okupowania jego księstwa przez młodego luksemburczyka i podjęcie rok później decyzji o złożeniu hołdu królowi czeskiemu.

W okresie poprzedzającym zjazd w Wyszehradzie uwagę zwraca angażowanie lennych książąt śląskich w układy międzypaństwowe Jana dotyczące Rzeszy. W dniu 16 września w Regensburgu oznajmił on o zawarciu pokoju do następnego roku z cesarzem Ludwikiem. Wśród sygnatariuszy tego pokoju wymieniono dwóch synów Jana (Karola i Jana Henryka), króla węgierskiego, króla polskiego Kazimierza, margrabiego miśnieńskiego, księcia saskiego oraz *alle polanisch fur-*

³⁴ RS 5514, 5524.

³⁵ O skutecznej obronie Ząbkowic informuje kronika książąt polskich (*Chronica principum Poloniae*, wyd. G.A. Stenzel, *Scriptores rerum Silesiacarum oder Sammlung schlesischer Geschichtschreiber*, t. 1, Breslau 1835, s. 124). RS 5487, 5496.

*sten, die unser man sint und darczu unser lant und laeut und all unser helfer*³⁶. Nie oznacza to udziału wszystkich zwasalizowanych książąt polskich w zawarciu tego pokoju, a jedynie umieszczenie ich w dokumencie w charakterze gwarantów przez seniora.

Zjazd w Wyszehradzie rozpoczął obrady w dniu 1 listopada 1335 roku. Pierwszy znany dokument został wystawiony już dwa dni później. W sumie zachowało się dziewięć dokumentów, a ostatni pochodzi z 26 listopada³⁷. Na szczególną uwagę zasługują cztery wydane 19 listopada. Pierwszy wystawił Karol IV i rzekł się w nim tytułu króla Polski i wszelkich praw do Królestwa Polskiego³⁸. Drugi wystawił Kazimierz, w którym przyrzekł, że układ pokojowy zawarty z Janem nie może być naruszony przez spory przygraniczne podległych mu książąt albo ich starostów z książętami, wasalami i poddanymi Jana. W związku z tym sformułowano w nim również zasady zwalczania takich zachowań oraz obrony ziem przed złoczyńcami (*spoliatores*), którzy mieli być proskrybowani w trzech sąsiadujących z sobą królestwach: Polski, Czech i Węgier³⁹. Trzeci też wystawił Kazimierz i dotyczył zamążpójścia jego siostry Małgorzaty za wnuka Jana, księcia Jana bawarskiego⁴⁰. W czwartym zobowiązał się wobec króla czeskiego do zapewnienia bezpieczeństwa na drogach publicznych prowadzących z Polski do Wrocławia oraz do zburzenia zamku Bolesławiec (*Boleslavit*) nad Prosną, położonego na północ od Byczyny, i niebudowania nowego na tym miejscu⁴¹.

W trakcie wyszehradzkiego zjazdu ważnym i symbolicznym wydarzeniem dla dalszych losów Śląska była nagła śmierć w dniu 24 listopada ostatniego piastowskiego księcia wrocławskiego Henryka VI, bez pozostawienia męskiego sukcesora. Na mocy układu z 1327 roku księciem wrocławskim został Jan Luksemburski, który natychmiast wysłał swojego syna Karola na Śląsk w celu objęcia Wrocławia i Kłodzka⁴². Można przypuszczać, że w związku z tym odbył się zjazd ziemian i miast Księstwa Wrocławskiego. Dwa dni później brata zmarłego księcia, Bolka legnickiego, spotykamy w Wyszehradzie wśród świadków wyroku w sprawie sporu Polski z Zakonem Krzyżackim, wydanego przez Karola węgier-

³⁶ F. von Weech, *Kaiser Ludwig der Bayer und König Johann von Böhmen...*, München 1860, s. 119–122; RS 5502.

³⁷ Najobszerniejsze zestawienie dokumentów zjazdu trenczyńskiego i wyszehradzkiego: R. Koss, *Archiv koruny česke*, t. 1, Praha 1939, s. 297–298. RS 5499, 5515, 5517, 5518, 5519, 5520, 5521, 5522, 5523, 5526.

³⁸ Oryginał znajdował się w Archiwum miasta Wrocławia wśród dokumentów pod sygn. EE 3 a. Dobry przedruk opublikował A. Mosbach, *Przyczynki do Dziejów Polskich*, Poznań 1860, s. 73–74. RS 5517.

³⁹ *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae...*, wyd. M. Dogiel, Warszawa 1759, t. 1, s. 2; CDM VII, s. 71–72; RS 5518.

⁴⁰ RS 5519.

⁴¹ J.P. de Ludewig, *op. cit.*, s. 507. Por. E. Werunsky, *Geschichte Kaiser Karls IV und seiner Zeit*, Innsbruck 1880, t. 1, s. 152. RS 5520.

⁴² RS 5525.

skiego i Jana Luksemburskiego, co dowodzi bytności niektórych książąt śląskich na tym zjeździe⁴³. Wraz z tytułem księcia wrocławskiego król czeski przejął też patronat nad biskupstwem wrocławskim i Księstwem Nyskim

W rezultacie Jan Luksemburski w imieniu własnym i swoich sukcesorów na tronie Czech zrzekł się w 1335 roku tytułu króla Królestwa Polskiego, wywodzonego od czeskich Przemyślidów zasiadających na tronie krakowskim w latach 1300–1305. W ten sposób upadła idea tworzenia alternatywnego Królestwa Polskiego z ośrodkiem we Wrocławiu, zapoczątkowana w 1327 roku, która opierała się na zamiarze połączenia ze Śląskiem Wielkopolski i innych ziem polskich. Odtąd seniorem lennych książąt śląskich nie był król Czech i Polski, lecz tylko Czech, który później dla podkreślenia swojego zwierzchnictwa nad wszystkimi książętami przybierze nowy tytuł najwyższego księcia Śląska.

Uwagi ogólne

W badanym okresie udało się stwierdzić albo przynajmniej uprawdopodobnić aktywność polityczną książąt i stanów w formie zjazdów. Ich ogólna liczba przerosła pierwotne przewidywania. W sumie odnotowano dziewięć takich zjazdów, ale ich częstotliwość była różna w poszczególnych latach: w roku 1332 — jeden, w 1333 — cztery, w 1334 — ponownie cztery, natomiast w odniesieniu do 1335 roku można tylko snuć mało przekonujące domysły. Wystąpiły trzy rodzaje zjazdów: książąt, ziemian określonego dystryktu (*weichbildu*) oraz miast konkretnego księstwa. Wśród tych pierwszych można dokonać dodatkowego podziału, na zjazdy książąt kilku linii i na zjazdy książąt tylko jednej linii. Zjazd książąt kilku linii odbył się w każdym kolejnym roku z wyjątkiem 1335. Tylko w 1334 roku miał miejsce zjazd książąt linii głogowskiej. Brali w nich udział tylko książęta Śląska w ścisłym znaczeniu, czyli tylko dolnośląscy. Zjazdy ziemian określonego dystryktu, czyli sejmiki dystryktowe, nie są widoczne w roku 1332 i 1335. Natomiast zjazd ziemian dystryktu bierutowskiego odbył się w 1333 roku, a w następnym roku — górnośląskiego dystryktu kozielskiego. W obu wziął udział miejscowy książę i miasto będące ośrodkiem dystryktu. Z 1334 roku pochodzi szczególnie interesujący dokument potwierdzający funkcjonowanie sejmiku ziemian *weichbildu* głogowskiego i wybranego przezeń wydziału oraz występowanie tej korporacji w charakterze gwaranta praw stołecznego miasta. Zjazdy miast wystąpiły tylko w 1333 roku. Obejmowały one wyłącznie miasta jednego księstwa, mianowicie Księstwa Ziębickiego i Księstwa Legnickiego. Uczestniczyły w nim nie wszystkie miasta, ale tylko najważniejsze i będące ośrodkami dystryktów. Mógł w nich brać udział także książę. W Księstwie Legnickim książę trakto-

⁴³ RS 5526.

wał je już w tym czasie jak odrębny polityczny podmiot, czyli stan. Zwraca uwagę fakt koncentrowania się wzmianek źródłowych o tych zjazdach przeważnie na Śląsku właściwym, czyli według późniejszej nomenklatury na Śląsku Dolnym z tradycyjnym ośrodkiem we Wrocławiu.

Bibliografia

Źródła

- Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Akta miasta Wrocławia, Dokumenty z lat 1221–1886, Zbiór Roppana XV–XIX wiek.
- Archiwum Państwowe w Legnicy, Akta miasta Legnicy, Dokumenty.
- Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, Akta miasta Głogowa, Dokumenty.
- Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu, Dokumenty.
- Chronica principum Poloniae*, wyd. G.A. Stenzel, [w:] *Scriptores rerum Silesiacarum oder Sammlung schlesischer Geschichtschreiber*, t. 1, Breslau 1835.
- Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, t. 7, wyd. P. Ritter v. Chlumecký, J. Chytil, Brünn 1858.
- Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae*, t. 1, wyd. M. Dogiel, Warszawa 1758.
- Henricus Pauper. Rechnungen der Stadt Breslau von 1299–1358, nebst zwei Rationarien von 1385 und 1387, dem Liber Imperatoris vom Jahre 1377 und den ältesten Breslauer Statuten*, wyd. C. Grünhagen, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 3, Breslau 1860.
- Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. II. Kreis und Stadt Gross-Glogau*, wyd. K. Wutke, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 28, Breslau 1915.
- Jana Długosza Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego, Księga dziewiąta 1300–1370*, Warszawa 2009.
- Klose S.B., *Von Breslau. Dokumentirte Geschichte und Beschreibung. In Briefen*, t. 2, Breslau 1781.
- Koss R., *Archiv koruny české*, t. 1, Praha 1939.
- Kronika książąt polskich*, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 3, Lwów 1878.
- Lehns = und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, wyd. C. Grünhagen, H. Markgraf, cz. 1, Leipzig 1881, cz. 2, Leipzig 1883.
- Ludewig J.P., *Reliquie manuscriptorum omnis aevi diplomatum ac monumentorum ineditorum*, t. 5, Frankfurt 1725.
- Lünig J.Ch., *Codex Germaniae Diplomaticus, worinnen viele... Documenta enthalten*, cz. 2, Frankfurt 1733.
- Pol Nicolaus, Jahrbücher der Stadt Breslau*, wyd. J.G. Büsching, J.G. Kunisch, Breslau 1813.
- Regesta Diplomatica nec non Epistolaria Bohemiae et Moraviae*, t. 3, Praha 1855.
- Regesten zur schlesischen Geschichte. 1327–1333*, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 22, wyd. C. Grünhagen, K. Wutke, Breslau 1903.
- Regesten zurschlesischen Geschichte. 1334–1337*, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 29, Breslau 1923.
- Sommersberg F.W., *Silesiacarum rerum scriptores*, t. 1, Leipzig 1729.
- Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau im Mittelalter*, wyd. G.A. Stenzel, Breslau 1845.
- Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455*, wyd. F.W. Schirrmacher, Liegnitz 1866.

Literatura

- Croon G., *Die Landständische Verfassung von Schweidnitz-Jauer. Zur Geschichte des Ständewesens in Schlesien*, Breslau 1912, [w:] *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 27.
- Dąbrowski J., *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290–1402*, [w:] *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, red. S. Kutrzeba, Kraków 1933.
- Grodecki R., *Rozstanie się Śląska z Polską w XIV w.*, Katowice 1938.
- Grünhagen C., *Geschichte Schlesiens*, t. 1. *Bis zum Eintritt der habsburgischen Herrschaft 1527*, Gotha 1884.
- Haeusler W., *Geschichte des Fürstenthums Oels bis zum Aussterben der Piastischen Herzogslinie*, Breslau 1883.
- Handbuch der historischen Stätten. Schlesien*, Stuttgart 2003.
- Historia Śląska. Tom I do roku 1763. Część I do połowy XIV w.*, red. K. Maleczyński, Wrocław 1960.
- Hupp O., *Die Wappen und Siegel der deutschen Staedte, Flecken und Doerffer*, Frankfurt am Main 1898.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów śląskich*, t. 1–3, Wrocław 1973–1977.
- Jasiński K., *Śląsk w polityce Kazimierza Wielkiego*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 26, 1971, seria A, Wrocław 1972.
- Minsberg F., *Geschichte der Stadt und Festung Gross-Glogau*, t. 1, Glogau 1853.
- Moraw P., *Das Mittelalter (bis 1469)*, [w:] *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Schlesien*, red. N. Conrads, Berlin 1994.
- Mosbach A., *Przyczynki do Dziejów Polskich*, Poznań 1860.
- Mrozowicz W., *Dolny Śląsk w latach 1327–1526*, [w:] *Dolny Śląsk. Monografia historyczna*, red. W. Wrzesiński, Wrocław 2006.
- Orzechowski K., *Historia ustroju Śląska 1202–1740*, Wrocław 2005.
- Schieche E., *Politische Geschichte von 1327–1526*, [w:] *Geschichte Schlesiens, Band I von der Urzeit bis zum Jahre 1526*, red. H. Aubin, Breslau 1938.
- Ptak M.J., *Paczków i weichbild paczkowski w ustroju politycznym Księstwa Nyskiego*, [w:] *O prawie i jego dziejach. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin. Księga I*, Białystok-Katowice 2010.
- Śreniowski S., *Historia ustroju Śląska*, Katowice-Wrocław 1948.
- Weech von F., *Kaiser Ludwik der Bayer und König Johann von Böhmen...*, München 1860.
- Werunsky E., *Geschichte Kaisers Karl IV und seiner Zeit*, t. 1, Innsbruck 1880.
- Wojciechowski Z., *Ustrój polityczny Śląska*, [w:] *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, red. S. Kutrzeba, Kraków 1933.
- Wyrozumski J., *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982.
- Żerelik R., *Dzieje Śląska do 1526 roku*, [w:] M. Czapliński et al., *Historia Śląska*, Wrocław 2002.

Congresses of Silesian dukes and estates in 1332–1335

Summary

In the study the author presents the results of his search for traces of collective political activity of Silesian dukes and estates in 1332–1335, which have been largely omitted from the existing literature on the subject. The author has managed to confirm or at least demonstrate the likelihood that congresses did take place every year in the period in question, with the exception of 1335. There were three types of congresses: of dukes, landed gentry from a given district (*weichbild*) and towns

from a given principality. Worthy of note is the fact that the congresses were held mainly in Silesia proper, that is in Lower Silesia, as the region would later come to be called.

Keywords: Silesia, congresses of dukes, congresses of landed gentry, congresses of towns

Zusammenkünfte der Fürsten und Stände in den Jahren 1332–1335

Zusammenfassung

Diese Bearbeitung präsentiert die Resultate der Suche nach Spuren gemeinschaftlicher politischer Aktivität der Fürsten und Stände Schlesiens in den Jahren 1332–1335, die in der bisherigen Fachliteratur am häufigsten übersehen werden. Es gelang festzustellen oder wenigstens ihre Abhaltung in jedem dieser Jahre, mit Ausnahme des Jahres 1335, wahrscheinlich zu machen. Es gab drei Arten der Zusammenkünfte: der Fürsten, der Gutsbesitzer eines bestimmten Distriktes (Weichbildes) sowie der Städte eines konkreten Fürstentums. Die Aufmerksamkeit weckt ihre Abhaltung hauptsächlich im eigentlichen Schlesien, also nach der späteren Nomenklatur in Niederschlesien.

Schlüsselworte: Schlesien, Zusammenkünfte der Fürsten, Zusammenkünfte der Gutsbesitzer, Zusammenkünfte der Städte